

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА ТВОРЧИЙ ДОРОБОК ВАСИЛЯ ВЕРХОВИНЦЯ

Український танець займає значне місце серед культурних надбань нашого народу – це яскраве, багатобарвне творіння народу, що є емоційним художнім специфічним відтворенням його багатотисячного життя. У танцювальних образах розкривається національний характер народу, відображаються явища, взяті безпосередньо з його побуту та праці [5, с. 37]. Серед плеяди найталановитіших діячів української культури, імена і спадщина яких тривалий час були заборонені й забуті, особливе місце належить Василеві Миколайовичу Верховинцю – видатному вітчизняному педагогові, музикознавцю, етнографу, хореографу, диригентові і композитору.

На Прикарпатті, у невеличкому селі Старий Мізунь, 5 січня 1880 р. народився відомий український композитор, перший теоретик українського народного танцю, фольклорист і педагог Василь Миколайович Верховинець (Костів). З раннього дитинства батьки прищеплювали любов до прекрасного. Мати, Марія Олександрівна Костіва, співала синові колискові, народні пісні, коломийки. Батько, Микола Іллч Костів, був керівником хору в сільській церкві, де згодом співав Василь Верховинець.

Родина Костівих була провідником просвіти на селі. В родині панували поетичне слово, народна музика і пісня. Від матері Василь успадкував чудовий голос. Після закінчення місцевої початкової школи Верховинець продовжує навчання у Львові (у бурсі при Ставропігійському інституті), потім у Самбірській учительській семінарії.

Свій творчий шлях педагог розпочав у 1899 р. в одній з народних шкіл м. Калуща, а в 1901–1904 рр. вчителював у селах Угриново і Бережниця Калуського повіту. Учні та колеги Василя Миколайовича у своїх спогадах відмічали його самовіддану любов до дітей і вміння працювати з ними. Так, наприклад, Степан Янківський розповідав: «Діти бідних часто приходили у школу голодні. Василь Миколайович піде в місто, купить чорного хліба, по кусневі дасть, а потім питає урок» [1, с. 5].

У 1906 р. в житті Василя Верховинця відбувається важлива подія – зустріч з корифеєм українського театру Миколою Садовським, який, помітивши талант у юнака, запропонував йому роботу у своїй трупі. Псевдонім Верховинець Василь Костів одержав від Садовського. У театрі Садовського Верховинець працює над створенням сценічних образів. Киян чарували його тенор і майстерна гра в ролях Петра («Наталка Полтавка» М. Лисенка), Андрія («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського),

Левка («Майська ніч» М. Лисенка), Йонтека («Галька» Монюшка), Вашека («Природна наречена» Б. Сметани), Андрія («Катерина» М. Аркаса).

Працюючи в театрі Всиль Верховинець водночас успішно закінчує теоретичний клас Музично-драматичної школи Миколи Лисенка під керівництвом професора Г. Любомирського і таким чином завершує свою музичну освіту.

Василь Верховинець здобув великих досягнень з хореографії. 23 листопада 1910 р. у театрі Садовського відбулася прем'єра комічної опери Лисенка «Енеїда». Особливо цікавими були веснянки карфагенянок і гопак на Олімпі у постановці В. Верховинця. Цікавим був танець молоді біля корчми, поставлений ним же для драми І. Франка «Украдене щастя» (прем'єра 7 березня 1912 р.), винахідливо скомпоновані і поставлені Василем Миколайовичем обрядові «хори веснянок» в п'єсі «Маруся Богуславка» мали винятковий успіх у глядачів.

Василь Верховинець зробив значний внесок у розвиток української хореографії. Зокрема, його праця «Теорія українського народного танцю» – це перша на Україні книга, яка з наукової точки зору підходить до вивчення народного танцювального мистецтва [2, с. 10]. У цій праці В. Верховинець зібрав і систематизував надзвичайно цінний танцювальний матеріал, характерний для української народної хореографії [3, с. 11]. Цю роботу високо оцінили видатні балетмейстери України Павло Вірський, Лідія Чернишова, Вахтанг Вронський, Галина Березова, Наталія Скорульська, Олександр Соболев та інші, створюючи на її основі яскраві хореографічні композиції. Щиро вітав роботу і поет Максим Рильський, назвавши В. Верховинця «чародієм танцю».

У 1923 р. публікується ще одна праця В. Верховинця – збірка дитячих ігор з піснями «Весняночка», в якій викладається методологія роботи з дітьми.

У 1919–1920 рр. Василь Верховинець викладав у Музично-драматичному інституті ім. М. В. Лисенка. У 1929–1932 рр. – керував кафедрою мистецтвознавства Полтавського інституту народної освіти, хороваю студією ім. Стеценка при Музичному товаристві ім. Леонтовича (Київ), 1927–1928 рр. – був керівником хору Харківського драматичного театру.

1930 р. Харківський оперний театр здійснив постановку першого українського балетного спектаклю «Пан Каньовський» (муз. М. Вериківського та Ю. Ткаченка). В. Верховинець був запрошений як співпостановник цього спектаклю. У цьому ж році Василь Миколайович у Полтаві створює «Жінхоранс» – жіночий колектив театралізованого співу. Ансамбль подавав пісню, супроводжуючи її ритмічними рухами, що відтворюють певний образ, підказаний змістом твору. Це був новий оригінальний жанр театралізованої пісні, який базувався на традиціях

українських пісень-діалогів, ігрових пісень, танців.

Верховинець-педагог користувався заслуженим визнанням і авторитетом. 1 березня 1926 р. його затверджено на посаді професора Полтавського інституту народної освіти.

Він викладає українські народні танці у трудшкoлі ім. І. Котляревського у Полтаві, працює балетмейстером у Харківському театрі музичної комедії (1929). Свою роботу В. Верховинець будує на дослідженому і систематизованому у «Теорії українського народного танцю» фольклорному матеріалі. Як талановитий педагог-хореограф, він, за свідченням сучасників, усі танцювальні елементи і комбінації спочатку виконував сам, а потім добивався їх правильної інтерпретації від учнів.

Навесні 1935 р. Василь Миколайович був запрошений для роботи по підготовці танцювальної групи із солістів Київського і Харківського оперних театрів до виступу на Першому міжнародному фестивалі народного танцю у Лондоні. Разом із балетмейстером Л. Жуковським він поставив стрімкий, віртуозний танець «Триколінний гопак», який пізніше дістав неофіційну назву «Лондонський». Українська танцювальна група одержала першу премію фестивалю. Їх виступ мав надзвичайний успіх у публіки та отримав схвальні відгуки преси.

Працюючи з професійними хореографічними колективами, В. Верховинець сприяв піднесенню виконання українського народного танцю на високий художній і технічний рівень.

23 грудня 1937 р. В. Верховинця заарештували. Він звинувачувався як активний учасник контрреволюційної націоналістичної організації. 11 квітня 1938 р. його розстріляли.

У вічність пішов Василь Верховинець. Замокла його пісня, зупинився його танець. Та справжній талант неможливо вбити. Виринали з небуття по краплині спогади друзів, дружини, сина Ярослава, ожила пісня митця, а творча спадщина В. Верховинця широко використовується й зараз. Здобувши світове визнання, вільно звучать колись заборонені хорові твори та солоспіви, вивчаються дитячі ігри з піснями і танцями, відкрито студіюється «Теорія українського танцю» – справжня перлина хореографічного мистецтва. Сьогодні ми маємо змогу насолоджуватись неоціненним творчим скарбом співвітчизника – скарбом, в який Василь Верховинець вклав красу народної пісні, вишуканість руху, витончений світ української душі, свого життя, схожого на справжній танець.

Список використаних джерел:

1. Верховинець В. М. Весняночка / В. М. Верховинець – К. : Музична Україна, 1969. – 339 с.
2. Верховинець Я. В. Відродження школи народного танцю Василя Верховинця / Я. В. Верховинець – К. : Музична Україна, 1992. – 189 с.

3. Верховинець Я. В. В. М. Верховинець. Нарис про життя і творчість / Я. В. Верховинець – К. : Музична Україна, 1990. – 145 с.
4. Верховинець В. М. Теорія українського народного танцю / В. М. Верховинець. – К. : Музична Україна, 1990. – 152 с.
5. Гуменюк А. І. Українські народні танці / А. І. Гуменюк. – К. : Наукова думка, 1969. – 612 с.